

Nr. 109
Februar 2020

Dansk Friluftsliv - forum for
natur- og friluftsliv

Dansk Friluftsliv

Friluftsparadokset #1



En særlig tak til Terkel

Der skal lyde en helt særlig tak fra hele Dansk Friluftslivs bestyrelse til en helt særlig mand. Det er en mand, der har gjort en enestående indsats i utroligt mange år for foreningen Dansk Friluftsliv. Med medlemsnummeret 1 var Terkel Berg-Sørensen medstifter af foreningen "Dansk Forum for Natur- og Friluftsliv" i 1987 og var sekretær i bestyrelsen de næste 15 år. Terkel har uden undtagelse læst korrektur fra det allerførste medlemsblad i 1987 og helt frem til blad nummer 105, der blev udgivet i 2018. Det er rigtig mange kommaer, der er blevet rettet af Terkels hånd. Terkel var redaktør på foreningens 10-års jubilæumsbog "Friluftsliv og naturoplevelser" fra 1997, og han har læst korrektur på både denne og "Perspektiver på dansk friluftsliv", der blev udgivet i forbindelse med foreningens 25-års jubilæum. Foruden dette kæmpe skriftlige bidrag til pædagogisk friluftsliv i Danmark, har Terkel troligt deltaget i foreningens generalforsamlinger, julemøder og andre arrangementer og inspireret årgang efter årgang af friluftslivsvejledere med sine mange års erfaring. Tusind tusind tak, Terkel. Vi glæder os til at se dig til næste generalforsamling.



Foto: Christian Møestrup Andersen

Den man elsker, tugter man

Vi elsker at være ude, vi elsker at tage på tur, men ved at tage af sted belaster vi naturen, miljøet og klimaet. Vi rejser langt væk, vi køber masser af grej og vi bruger naturen, mens vi er derude. Kort sagt: Vi tugter den, vi elsker. Dette er friluftsparadokset. Et paradoks, som efter mange års dvale igen er dukket op blandt friluftsfolk. I Dansk Friluftsliv er vi også vågnet op af dvalen og dedikerer både dette og næste nummer til en undersøgelse af, hvad friluftsparadokset rummer, hvem der er ansvarlige og hvad søren vi skal stille op med det.

I dette nummer ser vi nærmere på de indbyggede dynamikker, modsætninger og dilemmaer, der gemmer sig i paradokset. Vi ser nærmere på nogle af de mange påstande indenfor friluftsparadokset, som vi tager for givet i hverdagen. Er det virkelig sådan, at vi bliver mere bæredygtige af at være ude i naturen? Er det nødvendigt at komme helt op på fjeldet og selv se den smeltende bræ, før vi vælger at reparere vores friluftsgrej fremfor at købe nyt? Er friluftsliv partout godt for naturen, bare fordi interessen har naturen som omdrejningspunkt? Vi forsøger vi sætte scenen for, hvad friluftsparadokset handler om - både den historiske baggrund og i den aktuelle kontekst. Du vil gennem bladet møde fire forskellige forskeres forståelse af paradokset, du vil møde Friluftsrådets formands syn på paradokset og få et hands-on bud på, hvordan du i din hverdag kan dyrke bæredygtig friluftsliv. Hvis du savner mere handlingsorienteret læsning om emnet, så fortvivl ej. I næste nummer af Dansk Friluftsliv ser vi nærmere på forskellige interessenters rolle og ansvar i forhold til friluftsparadokset. Vi stiller særligt skarpt på vores eget ansvar som fagpersoner indenfor pædagogisk friluftsliv.

Den observante læser vil opdage, at der i dette nummer er en gennemgående søgen mod Norge i artiklerne. Det er der i mangel på danske bidrag til debatten. Så her skal lyde en opfordring til dig som læser: Hvis du kender til aktuelle danske bidrag til debatten om friluftsparadokset, så skriv gerne til mig. Du kan finde min mailadresse på næste side.

God læselyst,
Katrine Caspersen

Foreningens bestyrelse

Formand

Tanya Uhnger Wünsche
3044 9926
tanyawunsche@gmail.com

Næstformand

Tejs Møller
6165 5642
tejsmoller@gmail.com

Sekretær og kasserer

Jesper Lind Nielsen
5151 4204
thor_dk@hotmail.com

Redaktør

Katrine Caspersen
504 15089
katrinecaspersen@hotmail.com

Bestyrelsesmedlem

Johanne Christiani
2481 8048
christiani.jo@gmail.com

Christian Aage Bollerup Mortensen
2812 8766
christian.aage@gmail.com

Suppleant

Kristian Jager Nykrog
3071 5853
kristian@nykrog.com

Grafisk design

Benjamin Robin Graahede
Benjamin@no22studio.com

Korrektur

Sally Dorff Hansen

Forsidebillede

Christian Moestrup Andersen,

Næste udgivelse

Maj 2020

ISSN 0909-0614

Indhold

Friluftsliv må nødvendigvis være mere klimavenligt end alle mulige andre fritidsaktiviteter	6
Friluftsliv kan være nøglen til mere bæredygtighed	12
Et historisk blik på friluftsliv og bærekraft	14
Pilgrimsvandring, bæredygtighed og det senmoderne	20
Bæredygtighed i (friluftsliv)livet	26

Foreningens formål

Foreningens formål er at skabe, udbygge og vedligeholde kontakt imellem personer, der arbejder med vejledning og undervisning i natur- og friluftsliv.

Foreningen skal arbejde for at styrke danske naturoplysnings- og friluftslivstraditioner i samarbejde med vore nordiske nabolande med det formål at skabe harmoni mellem menneske og natur såvel som mellem mennesker. Bladet udgives af Dansk Friluftsliv - forum for natur- og friluftsliv og udkommer tre gange årligt.

Annoncering

Det er muligt at annoncere i bladet. Prisen er 1.500 kr. for en hel side og 900 kr. for en halv side. Kontakt den annonceansvarlige for yderligere information om formater og priser.



Friluftsliv må nødvendigvis være mere klimavenligt end alle mulige andre fritidsaktiviteter

Af Christian Moestrup Andersen

Der påhviler friluftslivets aktører et særligt ansvar for at engagere sig i klimaspørgsmålet, mener professor Carlo Aall, der har været med til at kortlægge friluftslivets miljø- og klimabelastning i Norge. Han afliver myten om, at det at dyrke friluftsliv i sig selv skulle føre til en højere grad af miljø- og klimabevidsthed; det forholder sig snarere lige omvendt. Ikke desto mindre har friluftslivet et potentiale til at styrke klimabevidstheden, mener han.

For den norske professor i bæredygtig udvikling Carlo Aall er der ingen tvivl. Det er en myte, at det at bedrive friluftsliv i sig selv skulle føre til en højere grad af miljø- og klimabevidsthed.

»Der er ingen studier, der underbygger den forestilling,« siger Carlo Aall.

Han ved, hvad han taler om. Carlo Aall er professor i bæredygtig udvikling ved Høgskulen på Vestlandet, leder af det nyoprettede Norsk senter for berekraftig klimatilpassing (Noradapt) ved Vestlandsforskning og en markant stemme i den norske klimadebat.

Dansk Friluftsliv har bedt ham give sit bud på friluftslivets position i en tid, hvor ingen kan undslå sig at reflektere over klimakonsekvenserne af det, vi foretager os - herunder at dyrke friluftsliv.

Carlo Aall var for godt ti år siden med til at lave en omfattende kortlægning af miljøbelastningen af nordmændenes fritidsaktiviteter. (Hille et al. 2007). Undersøgelsen fra dengang viste, at friluftsliv på ingen måde er en mere miljø- og klimavenlig fritidsaktivitet end så mange andre, tværtimod. Og konklusionerne fra studiet dengang er ikke mindre relevante i dag, understreger Carlo Aall (jf. Aall og Dannevig, 2018).

»Mobiliteten er øget og er øget gennem en årrække. Vi går ikke længere på tur, i stedet enten kører eller flyver vi, før vi går på tur,« siger Carlo Aall.

Energiforbruget i forbindelse med transport til og fra friluftslivets arenaer er den ene store synder i forhold til miljø og klima. Den anden er alt grejet.

»Det er det, man kan kalde tingslignelsen af friluftslivet. Det er ikke nødvendigvis fænomenet friluftslivs skyld. Men det er nu en gang sådan, at der er grænser for, hvor mange hverdagsting, vi kan købe. Vi har ikke brug for 10 biler, og der er grænser for, hvor mange køleskabe, vi har brug for. I stedet kanaliserer vi vores penge over i fritiden og her er friluftslivsaktiviteter et af de områder, vi kan bruge penge på.« siger Carlo Aall og tilføjer:

»Det er klart, at friluftslivsindustrien også spiller en rolle og har bidraget til, at grænsen mellem hverdagstøj og friluftstøj er blevet udvisket. Når vi går i Goretex-jakker til hverdag, må vi have en endnu federe jakke, når vi faktisk skal på fjeldet.«

– Men det er vel et vilkår, at det vi foretager os, har en eller anden form for aftryk på vore omgivelser? Kan man tale om, at friluftsliv i højere grad end andre fritidsaktiviteter belaster klima og miljø?

»Ja. Hvis du ser på friluftsliv og andre fritidsaktiviteters påvirkning, så ligger friluftsliv højt oppe på skalaen, fordi vi rejser så meget. Det er selvfølgelig lidt kunstigt at sammenligne forskellige fritidsaktiviteter: Skal jeg rejse, skal jeg lave friluftsliv, eller skal jeg sidde i en stol og læse en bog eller spille skak? Det er mere meningsfuldt at sammenligne forskellige måder at drive friluftsliv på. Du kan faktisk bedrive friluftsliv med meget lavt klimaaftryk, hvis du tænker dig lidt om og i stedet for først at køre eller flyve langt væk, tager på tur tæt på dit udgangspunkt. Det

er den sammenligning, der er mest meningsfuld – altså klimavenlige over for mindre klimavenlige måder at drive friluftsliv på.«

– Hvilke kategorier kan man så opstille for at foretage den sondring?

»Man kan sondre mellem friluftsliv, der kræver høj mobilitet og friluftsliv, der kræver lav mobilitet. Friluftsliv, der er udstyrstungt, og friluftsliv, der er mindre udstyrstungt. Men frem for at sammenligne for eksempel fiskeri med at stå på ski, er det i høj grad måden, hvorpå man dyrker friluftsliv, som er afgørende,« siger Carlo Aall.

Han peger på, at friluftsliv i Norge er defineret som aktiviteter i det fri, som finder sted uden brug af motor. Dermed falder eksempelvis snescooterkørsel ikke ind under kategorien friluftsliv.

»Men så slipper man på en måde uden om at tage en vigtig diskussion i friluftslivsverdenen om bæredygtighed. For den flyrejsebaserede vandretur i Alperne er jo ikke mere klimavenlig end at køre på snescooter eller fiske fra en motorbåd. Det er måden, hvorpå vi bedriver friluftsliv, der er interessant. Det gælder de allerfleste former for friluftsliv, at du kan variere klimaaftrykket ud fra måden, du gør det på: Hvor langt rejser du og hvilket udstyr, mener du, er nødvendigt for at kunne udøve aktiviteten?«

Carlo Aall peger desuden på, at det udgør et problem, at der er en tilbøjelighed til at ville praktisere en lang række forskellige friluftslivsaktiviteter – som hver kræver sit sæt udstyr.

»Det er sådan, at den velstillede del af befolkningen ofte praktiserer mange kapitalintensive former for friluftsliv. Altså hvis du i forvejen både klatrer og kitesurfer, så er der stor sandsynlighed for, at du også vil begynde at ro kajak. Det giver en anden miljø- og klimabelastning, end hvis man står lidt på ski om vinteren og fisker om sommeren.«

Fejlslutning

Men hvis miljø- og klimabelastningen fra friluftslivet er så relativt stor, hvordan kan det så være, at forestillingen om, at netop friluftsliv fører til højere grad af miljø- og klimabevidsthed, er så stærk?

»Det skyldes vel, at personer, som var med til at udbrede friluftsliv i Norge, samtidig var stærkt engagerede i den norske miljøbevægelse. Det har ført til den fejlslutning, at hvis bare alle gør, som de gør - altså praktiserer friluftsliv – så vil flere også komme til at tænke lige som dem,« siger Carlo Aall.

Traditionelt har norsk friluftslivspolitik gået på to ben. For det første at friluftsliv er godt for folkesundheden. For det andet at jo mere friluftsliv, desto større kærlighed til naturen og desto større opbakning til miljøpolitikken.

Der er som sagt bare ikke noget forskningsmæssigt belæg



Foto: Christian Moestrup Andersen

for påstanden om, at dyrker du friluftsliv, er det godt for miljøet. Snarere tværtimod, siger Carlo Aall:

»Der er en hypotese, der nærmest peger i den modsatte retning – nemlig den, at når vi har fri, så vil vi også have fri fra at skulle bekymre os om miljøet og klimaet. Vi gider ikke sortere affaldet, når vi er i hytten eller sommerhuset, for så vil vi have helt fri. Og når vi er på hotelferie, vil vi gerne i badekar.«

Carlo Aall peger på de norske hytter som eksempel. Her viser hans forskning, at der også er sket en udvikling væk fra det oprindeligt enkle liv, der knyttede sig til norsk hyttekultur:

»Den norske hyttekultur er jo nært knyttet til norsk friluftsliv. Hvor der før var en pointe i, at du ikke havde opvaskemaskine i hytten, er der i dag en pointe i, at du har opvaskemaskine i hytten, så du slipper for bruge tid på opvasken og i stedet kan bruge al tiden på at tage på tur i naturen,« siger Carlo Aall og understreger, at energiforbruget i hytterne regnet pr. opholdsdøgn ofte overstiger forbruget i nordmændenes helårsboliger.

»Jeg plejer at sige, at hvis man er optaget af at forandre verden og mindske udslippet af drivhusgasser, er det vigtigt at bevare hytten som en lav standard-bygning, hvor man tager en ekstra trøje på i stedet for at skrue op for varmeanlægget.«

Potentialer

Carlo Aall mener, at det er uomgængeligt, at man tænker klima- og miljøhensyn ind i den nationale friluftslivspolitik. Det dur ikke, at man i en kommune for eksempel bruger størstedelen af midlerne afsat til at fremme friluftsliv på at bygge parkeringspladser nær en ny DNT-hytte. Han mener, at der påhviler friluftslivets aktører en særlig forpligtelse - både organisationer som Den Norske Turistforening, DNT, og de kommercielle aktører.

»Det er et anliggende for friluftslivsorganisationerne at se ud over egne snævre interesser og indtage en politisk position i samfundsdebatten,« siger han og nævner debatten om, hvorvidt Norge skal fortsætte med at søge efter olie som et emne, friluftslivsorganisationerne bør forholde sig til.

Også i det konkrete har friluftslivets aktører en opgave at varetage, mener Carlo Aall.

»Tænk, hvis man i DNT-hytterne lærte at spise vegetarmad - og man så tog den lærdom med sig ind i hverdagslivet. At man i det organiserede friluftsliv og inden for økoturismen påtog sig et ansvar for at lære folk at leve mere bæredygtigt - og at man forsøger at få sine gæster til at tage de gode vaner med sig hjem,« foreslår Carlo Aall.

Han nævner også organisationen Protect our Winters Norway – som hans søn har været med til at stifte - og som har været initiativtager til at formulere de såkaldte *Miljøvettregler* (se boks).

– Mener du, at friluftslivsorganisationerne har en forpligtelse til at handle i forhold til den presserende klimakrise?

»Ja. Der er jo mange miljøkriser, men klimakrisen er velsagtens den vigtigste, og der må alle, som på en måde lever af, at vi kan leve i naturen, erkende, at de også må leve for naturen. Her må de kæmpe, her må de gøre et forsøg.«

Og selv om den altså ikke kommer af sig selv - forbindelsen mellem at dyrke friluftsliv og tage vare på naturen og klimaet – så besidder friluftslivet et potentiale for at påvirke i den retning, mener Carlo Aall.

»Man skal turde problematisere påstanden og konstatere, at miljø- og klimaengagementet ikke kommer af sig selv. Men et friluftsliv, som skal bane vej for større samfundsmæssigt engagement i klimasagen, må nødvendigvis være mere klimavenligt end alle mulige andre fritidsaktiviteter – og klimavenlige handlinger må heller ikke skabe andre miljøproblemer. Det må være særlig vigtigt, at vi i friluftslivet bruger økologisk bomuld, at vi ikke køber alt for mange par ski, og at vi ikke kører i bil, hvis vi i stedet kan tage bussen – og at friluftslivspolitikken indrettes efter det. Og så må friluftslivets organisationer have et svar på, hvordan 'smitteeffekten' skal ske, så det ikke bare er oppe i hovedet som en filosofisk øvelse, at man skaber en sammenhæng.«

Kilder:

Aall, Carlo og Dannevig, Halvor (2018), *Friluftsliv og bærekraft*, i bogen *Friluftsliv og guidning i natur: teori og praksis, kapitel 6*, Leif Inge Magnussen og Thomas Vold (Red.), Universitetsforlaget,

Hille, J., Aall, C., Klepp, I.G. (2007): *Miljøbelastninger fra norsk fritidsforbrug – en kartlegging. VF-rapport 1/07. Sogndal: Vestlandsforskning*

Miljøvettreglerne

Vi kender Fjellvettreglerne fra indersiden af indpakningspapiret til Kviklunsj. Den Norske Turistforenings gode råd til sikker færdsel på fjeldet. Nu har organisationen Protect our Winters Norway i samarbejde med DNT-Ungdom udarbejdet et regelsæt for et mere bæredygtigt friluftsliv. De lyder sådan her:

1. REIS MINDRE, OPPLEV MER

Jo kortere du reiser, jo mer tid får du til selve turen. Finn ut hvilke turområder du har i nærheten, og benytt deg av dem. Da blir det enklere å planlegge og gjennomføre turer, og tiden du sparer på reisen kan du bruke på å oppleve, nyte og utforske naturen. Og når du først reiser, reis miljøvennlig.

2. SATS PÅ OPPLEVELSER, IKKE UTSTYR

Turutstyr trenger ikke være nytt for å gjøre nytta si. Kjøp brukt, lån av venner, og ta godt vare på det utstyret du har så det holder år etter år. Fyll sportsboden med gode minner, ikke fancy utstyr. La utstyret være et virkemiddel for gode opplevelser, men husk at utsikten ikke blir bedre med årets modell av skalljakka. Kjøper du mindre, og brukt, sparer du både miljøet og lommeboka.



3. FIKS ALT, ALLTID

Gjør gaffateip, ståltråd og lommekniv til fast inventar i tursekken. Det meste kan fikses, og det finnes reservedeler til både utstyr og klær. Ta kontakt med produsenten, så kan det til og med hende de hjelper deg helt gratis. Tar du vare på jakka di lenge nok, er den retro før du vet ordet av det.

4. SPIS GRØNT

Det er viktig å få i seg nok næring på tur. Å spise grønt er bra både for miljøet og helsen. Reduser kjøttinntaket, og bidra til å minske klimagassutslipp, frigjøre jordbruksareal, begrense avskoging og bidra til en mer dyrevennlig kjøttproduksjon. Husk naturens eget spiskammer når du er på tur, få ting er bedre enn sjølfiske fisk på bålet.

5. SAMKJØRING ER BRA KJØRING

Hvis du må reise langt for å komme deg på tur, bruk god tid på planlegging av turen. Finn den mest miljøvennlige reisemetoden, enten det er samkjøring eller kollektivtransport. Hvis du arrangerer en tur, lag en plan for hvordan folk kan reise sammen.

6. VÆR RUSTET MOT UVENTET SØPPEL

Å ha hodet med seg på tur er viktig, også når det kommer til hva du etterlater deg. For eksempel tar det rundt 450 år før en plastflaske som ligger ute brytes ned. Ta med en ekstra pose, eller hold av en lomme i sekken kun til søppel. Ingen liker søppelføre på ski, og et bananskall i sykkelstien kan ødelegge en ellers fin dag. La det eneste du legger igjen være spor i snøen.

7. VIS VEI, VÆR ET KLIMAFORBILDE

Vær en del av klimaløsningen, ikke problemet! Ha respekt for naturen og de mulighetene den gir oss. Gå foran og vis de rundt deg hvor enkelt det er å gjøre hverdagen og turlivet mer miljøvennlig. Da vil også kommende generasjoner ha muligheten til å nyte den samme naturen, enten det er å sette svinger i dyp puddersnø, eller å gå solfylte søndagsturer.

CARLO AALL

Født 1962

Uddannet naturforvalter ved Norges miljø- og biovidenskabelige universitet i 1987.

Skrev doktorafhandling ved Aalborg Universitet i 2002 med titlen "Forandring som forandrer? Fra miljøvernpolitikk til bærekraftig utvikling i norske kommuner".

I 2012 fik han professortittel i bæredygtig utvikling ved Aarhus Universitet.

Han har arbejdet som forsker ved Vestlandsforskning siden 1990. Før det arbejdede han med miljøbeskyttelse i Ølen Kommune. Siden 1. januar har han været leder af det nyoprettede Norsk Center for Bæredygtig Klimatilpasning ved Vestlandsforskning. Se mere på <https://klimatilpasningscenter.no/>

Han har skrevet en lang række artikler, bøger og rapporter inden for temaerne bæredygtig udvikling, klimaforandringer, turisme og friluftsliv

Friluftsliv kan være nøglen til mere bæredygtighed



Foto: Adam Grønne

Af Niels-Christian Levin Hansen, formand i Friluftsrådet

Friluftsrådet har arbejdet med bæredygtighed længe før ordet fandt vej til vores ordforsråd. Men hvad er bæredygtighed i dag, og hvordan forholder en organisation sig til, at der også skal være natur til de kommende generationer? Det reflekterer jeg over i denne klumme - og når frem til at friluftsliv snarere er en del af løsningen end en del af problemet.

Friluftsrådet har og har altid haft til opgave at opmuntre til friluftsliv og naturforståelse. Samtidig er en udtrykt del af visionen, at det skal foregå på en bæredygtig måde. Det bæredygtige element har faktisk været centralt for Friluftsrådet siden begyndelsen helt tilbage i 1940'erne. Her handlede det om at få unge mennesker 'ud i lejr' og samtidig fortælle dem, hvordan man opførte sig derude. Dengang blev der lavet storstilede kampagner med plakater og skovsvin formet i papmache for at sprede budskabet om, at friluftsmennesket skulle tage sit skrald med sig hjem fra skovturen. De kampagner har været gennemført med jævne mellemrum gennem årene helt frem til nu, for friluftslivet er blevet mere populært med årene og mange nye brugere kommer til.

Men vi ved også godt, at sådanne kampagner når det kommer til stykket ikke kan stå alene, når vi søger en adfærdsregulerende effekt på langt sigt. Det batter først rigtigt, når budskaberne kommer ind med modermælken, når de taler både til hjertet og hjernen og sker i en både vedvarende og dybdgående indsats. Derfor oprettede Friluftsrådet i sin tid undervisningsprogrammet Grøn Skole, som har medvirket til at indføre miljøundervisning og undervisning for bæredygtig udvikling i de danske skoler og ungdomsuddannelser. Det kan synes som en omvej i forhold til ønsket om at få flere ud i naturen, men Friluftsrådet har derved taget en lille del af ansvaret for at oplyse og skabe bevidsthed om miljø og bæredygtighed på de store linjer. Ikke kun i forhold til den daglige brug af naturen.

Da bæredygtighed blev globalt

I den vision Friluftsrådet formulerede i 2013 er bæredygtighed det tredje ben mellem friluftsliv for alle og en rig natur, og i dag er udfordringerne da også væsentligt anderledes end i 1950. Bæredygtighed er nu nærmere en forudsætning for klodens fortsatte overlevelse, og vi må nødvendigvis se bæredygtighed som noget langt mere gennemgribende end bare at huske sit affald i naturen. Det er noget, vi ikke kan undgå at forholde os til i vores livsstil.

Med vores friluftaktiviteter belaster vi også klodens resurser. Vi køber udstyr for at få gode friluftsoplevelser, vi flyver jorden rundt for at få andre friluftsoplevelser. Det er let at se paradokset i, at vi kan finde på at sætte cyklen bag på bilen og køre et andet sted hen for at cykle en tur i det fri!

Derfor kunne nogen også stille spørgsmålet: Er bæredygtig brug af naturen, at vi egentlig slet ikke bruger den? Der er mit svar nej! Det er ikke løsningen, at vi bare holder os væk og kobler os fra naturen. Det er løsningen, at vi tager hensyn, når vi bruger den, ved hvordan man bruger den bæredygtigt og hele tiden bekymrer os om naturen og prioriterer at passe på den! Både i daglige friluftaktiviteter men også i det større perspektiv, når vi skal vælge mellem at bruge samfundets resurser på naturprojekter eller andre velfærdsgoder.

Jeg vil faktisk gå så vidt som at sige, at det er en forudsætning for at have lyst til at beskytte naturen, at man kommer derud og benytter den. Man skal opdage den, have den ind under huden, blive nysgerrig på den og få et personligt forhold til den. Det giver friluftsliv. Det er måske



ikke noget, vi kan dokumentere med hardcore facts og undersøgelser af livsforløb. Men vi har alle vores personlige erfaringer til at fortælle os dette. At forestille sig at det modsatte er tilfældet; at vi har lyst til at passe på noget, vi ikke engang kender eller personligt har oplevet meningen med, er ret svært at se for sig.

Men der er selvfølgelig behov for, at vi lever anderledes på en række punkter, og vi skal alle gøre det bedre, hvor vi kan. Det er sympatisk og helt nødvendigt, at vi som friluftsmennesker overvejer, om vi belaster klodens resurser unødigt. Men friluftsliv kan også være nøglen til naturinteresse, miljøbevidsthed og en klimavenlig og bæredygtig livsstil. Jeg ser faktisk nærmere friluftsliv som en del af løsningen i det store billede – det er den grønne omstilling i øjenhøjde med almindelige mennesker, en grøn livsstil med interesse for naturen! I stedet for ferier på den anden side af kloden ser vi muligheder for at få oplevelser i Danmarks natur. Vi har fået øjnene op for den vilde mad i naturen på vores egne breddegrader. Vi vælger at tage på cykeltur og sove i shelter med familien. På rigtig mange måder kan friluftslivet bidrage til det, verden har brug for. Og så må vi tage ansvar for, at det sker på en måde, der er bæredygtig – helt konkret når vi er ude i naturen, men også i det store globale bæredygtighedsspørgsmål.

Og her kommer FN's Verdensmål ind i billedet. I Friluftsrådet ser vi det som en naturlig forlængelse af ansvaret for den nære natur også at tage ansvar på den store klinge og interessere os for verdensmålene. Vi gør det allerede med vores Grøn Skole-program i Østafrika, Eco-Schools, hvor vi på flere hundrede skoler både fremmer målene om ligestilling mellem kønnene (flere piger gennemfører uddannelserne på Eco-Schools), sikrer kvalitetsuddannelse samtidig med, at de kommende generationer lærer om bæredygtig dyrkning af jorden, miljøvenlige alternativer og bæredygtigt forbrug forankret i de lokale samfund – og sammen med organisationer i regionen, som kan føre arbejdet videre. Det er også at arbejde med bæredygtighed!

Men vi kan helt sikkert gøre mere – stort som småt. Verdensmålene kan og skal vi ikke kunne komme udenom at forholde os til, og vi vil gerne samle medlemsorganisationerne om det arbejde, så vi kan inspirere hinanden. For som civilsamfundsorganisationer har vi jo altid en interesse for den verden, vi lever i, som rækker ud over os selv. Og det er da en god begyndelse på en bæredygtig fremtid.

Et historisk blikk på friluftsliv og bærekraft

Af Cleng Andersen Eikje og Per Ingvar Haukeland

Det kan være vanskelig å få overblik over sammenhenge og modsætninger mellom friluftsliv og bæredyktighet. Er det friluftsfolket, der med vores kærlighed til naturen er frontløbere i den bæredygtige omstilling? Eller er der os, der med vores udstyr og transport har det tungeste globale fodaftryk? På redaktionen hos Dansk Friluftsliv har vi ønsket at skabe et historisk overblik over denne sammenheng. Vi har valgt at kigge mod Norge, for at få et skandinavisk eksempel på utviklingen gjennom de seneste ca. 50 år. Vi har fået eksperthjælp fra Universitetet i Sørøst-Norge. Cleng Andersen Eikje og Per Ingvar Haukeland presenterer her et historisk rids.



Foto: Scanpix

Hvorvidt friluftslivet er bærekraftig har kommet høyt oppe på agendaen for mange friluftslivsinteresserte de senere år, spesielt etter at forskere i 2007 stemplet «friluftsliv» som det tredje verste du kan drive med på fritiden om du er opptatt av klimaet (Hille et al., 2007). Mange har fått seg en «vekker». Vi kan ikke sette likhetstegn mellom friluftsliv og bærekraft. Kanskje har vi aldri kunnet det. Ordet «bærekraft» er kommet sterkt inn i den offentlige debatten, noe som medfører et bredt sett av perspektiv: sosialt, kulturelt, økonomisk og økologisk. Vi har ikke anledning til å forfølge alle disse perspektiv her, men vil i denne artikkelen belyse hvordan ulike koblinger mellom friluftsliv og natur-, miljø- og klimavennlig utvikling har blitt etablert, institusjonalisert og kritisert fra 1967 og frem til i dag. Vi har valgt å trekke fram 3 perioder fra midt av 1960-tallet og fram til i dag. Disse periodene er 1967-1987, 1987-2007, 2007 og fram til i dag.

Det norske friluftslivet 1967-1987

Perioden preges av idealet om et natur- og miljøvennlig friluftsliv som etableres og institusjonaliseres. Ideer om friluftsliv har en lang historie, men vi starter med

etableringen av det som i Norge er kjent som Høgfjellskolen i Hemsedal i 1967. Initiativtakeren Nils Faarlund begynte her en utdanning av «vegledere» innen friluftslivet som et verdiorientert dannelsesprosjekt for å vekke begeistring over og «vennskap med naturen» (Leirhaug, Haukeland & Faarlund, 2019). Faarlund sitt friluftslivsideal var sterkt koblet til natur- og miljøvern. Idealet ble beskrevet som «friluftslivets egenart» eller «friluftslivets egenverdi» som da fremhevet en forståelse av friluftslivet som «naturvennlig og sporløs ferdsel» (Faarlund, 2015). Friluftslivsinteresserte hadde vært i Innerdalen i 1965 for å støtte den lokale bonden, som gikk imot mange av sine naboer ved å ønske å hindre utbygging av den lokale elva. Arne Ness kom med en støtteerklæring som var forløperen til økosofien og dypøkologien. Sommeren 1966 samlet friluftslivsinteresserte, og Arne Ness, seg ved Stetind for å koble klatring og filosofering. I det hele lå det en kobling mellom friluftsliv, natur og miljøvernengasjement. Året etter ble altså Høgfjellskolen etablert med vekt på sikker ferdsel, verdidanning, naturmøte, naturglede, det å gå «inn i naturen» og naturvennlighet. Det er viktig å fremheve at selv om denne tradisjonen ble fremtredende, var det naturlig nok



flere former for friluftsliv praktisert, noen mer miljøbevisste enn andre.

Friluftslivsorganisasjonene har også arbeidet for å få koblet friluftsliv med natur- og miljøvern. Et tidlig eksempel var den statlige finansierte kampanjen «Bruk naturvett!» arrangert i 1962. Initiativet til kampanjen kom fra Den Norske Turistforening (DNT), Norsk Jeger og Fiskerforbund (NJFF), Norsk Speiderguttforbund og Norske 4H. Fokuset var på søppel og forurensing av naturen, og at den enkelte skulle vise «naturvett» (DNT 1962). Videre formaliserte DNT og NJFF arbeidet for naturen sammen med Norges Naturvernforbund gjennom opprettelsen av Samarbeidsrådet for naturvern (SRN) i 1976. SRN arbeidet med saker som nasjonalparker, vannkraft og motorisert ferdsel. Gjennom arbeid som dette, har DNT og NJFF blitt regnet som en del av miljøbevegelsen.

DNT så på friluftsliv og natur- og miljøvern som gjensidig avhengige. De inkluderte det å «fremme og støtte natur- og miljøverntiltak» til formålsparagrafen i 1972 (DNT årbok 1972, s. 248). I jubileumsboken, ved 125 års feiringen av DNT, ble forholdet mellom friluftsliv og naturvern beskrevet slik; «friluftsliv er utenkelig uten naturvern, naturvern er utenkelig uten forankring i friluftsliv» (DNT 1993, s. 64).

DNT brukte ofte begrepet «naturvennlig friluftsliv» for å beskrive det friluftslivet de selv arbeidet for. I 1988 ble formålsparagrafen endret til; «DNT har som formål å fremme et aktivt, naturvennlig og sikkert friluftsliv». Unntakene var ifølge DNT motorisert ferdsel, og friluftsliv som var avhengig av mye tilrettelegging og anlegg (DNT årbok 1989). DNT fremmet også antakelsen om

at utøvelse av friluftsliv skulle gjøre folke mer engasjert i natur- og miljøvern; «Det synes nemlig å være slik at de som deltar i friluftslivaktiviteter, blir mer engasjert i å verne naturmiljø enn andre» (DNT årbok 1989, s. 163). Andre friluftslivorganisasjoner delte også dette synet, og i 1973 endret KFUM/KFUK speiderloven til å inneholde følgende «en speider kjenner naturen og verner om den» (Norsk speidermuseum, 2019).

Myndighetene koblet også friluftsliv med natur- og miljøvern. De så på det politiske og forvaltningsmessige arbeidet med friluftsliv i stor grad som en arealsak, der friluftsliv og naturvern hadde sammenfallende utfordringer, som tiltakende fritidshusbebyggelse, forurensing av vassdrag og sjøområder, samt vannkraftutbygging (Finansdepartementet 1972). Denne nære koblingen fremholdes også i den første helhetlige stortingsmeldingen om naturvern, Stortingsmelding 1980-81 Vern av norsk natur; «Store deler av naturvernarbeidet går ut på å sikre naturen som grunnlag for friluftsliv, jakt og fiske» (Miljøverndepartementet 1980, s.68). Forvaltningsapparatet var dermed med på å gjøre friluftsliv og natur- og miljøvern til to sider av samme sak. Samtidig var forvaltningen tidlig oppmerksomme på at en i noen saker måtte; «verne naturområder mot et tiltakende friluftsliv» (Finansdepartementet 1972, s.26).

Antakelsen om at utøvelse av friluftsliv ville føre til økt natur- og miljøvernengasjement fikk også innpass i politikk og forvaltning. Miljødepartementet «mener at naturopplevelser i sammenheng med friluftsliv er av stor betydning for å øke forståelsen for naturvern» (Miljøverndepartementet 1980, s.11). Denne antakelsen ble gjentatt i Stortingsmelding 1986-87 Om friluftsliv;

«Naturopplevelinga gjer friluftsliv til ein svært viktig faktor når det gjeld å motivere for naturvern» (Miljøverndepartementet 1986, s.9). Og videre at; «Folk som har lært å sette pris på de opplevelsene den urørte naturen gir, vil som regel ønske å bevare naturmiljøet mest mulig uskadd» (Miljøverndepartementet 1986, s.82).

I dette ligger også en antakelse at friluftsliv i seg selv er naturvennlig. Når denne sammenhengen ble utfordret, ble kritikken gjerne avvist med at den ikke angikk det «enkle friluftslivet»; «I nokre høve har teknifisert fritidsbruk av naturen komme i konflikt med det enklare friluftslivet og med naturverninteresser» (Miljøverndepartementet 1986, s.8). Samtidig antydes det at alle former for friluftsliv kunne være ressurskrevende hvis de innebar mye reising; «Helge- og ferieutfarten til fjern-friluftsområder er i seg selv ressurskrevende» (Miljøverndepartementet 1986, s.89). Likevel ble dette med naturvennlig friluftsliv en sentral forutsetning for forvaltningen. Dette vist også da friluftsløven i 1996 fikk sin formålsparagraf, som tok sikte på å bevare og fremme muligheten for å; «utøve friluftsliv som en helsefremmende, trivselsskapende og miljøvennlig fritidsaktivitet».

Når det gjelder skole og utdanning, ble den første formelle 1-årige utdanningen i friluftsliv etablert ved Idrettshøgskolen i Oslo i 1972. Dette ble etablert og utviklet av Gunnar Breivik og Børge Dahle, begge godt kjent med Ness og Faarlund. Det kunne være uenighet om forholdet mellom idrett og friluftsliv, spesielt konkurranseaspektet, men ideen om naturvennlig og sporløs ferdsel var det enighet om. Folkehøgskolene kom også mer på banen, blant andre Atle Tellnes og Sigmund Kvaløy med friluftslivslinje på Agder folkehøgskole. Tellnes ble senere sentral i utviklingen av årsstudiet i friluftsliv på Distriktshøgskolen i Telemark på 1980-tallet. Han skriver i sin hovedoppgave fra 1978 at friluftsliv handler om; «Naturvennlig ferdsel og hensynsfull bruk av den frie natur, hvor hovedsiktemålet er naturopplevelser». I skoleverket kom friluftslivet inn i læreplanene. For eksempel i Mønsterplan 1974 for hele den norske grunnskolen, dukker friluftslivbegrepet opp i flere fagområder: samfunnsfag, biologi, kroppsøving og Orienteringsfag. Det er spesielt i samfunnsfaget at fokuset på natur- og miljøvern er fremtredende, og utviklingen av det som kalles «naturvett». Et viktig prosjekt å nevne her er Miljøvernprosjektet i skolen, som fra slutten av 1960-tallet skulle bringe natur- og miljøvern inn i skolesammenheng. Pedagogene Bjarne Bjørndal og Sigmund Lieberg var sentrale, og de var

spesielt inspirert av økosofien til Arne Ness og økologiens systemtenkning. De utviklet en «økopedagogikk» (Bjørndal og Lieberg, 1975) som så på hvordan natur- og miljøvern aspektet skulle inn i skolen, der friluftsliv var en inngangsdør sammen med det vi i dag kaller «uteskole». Som del av økopedagogikken utviklet de «den didaktiske relasjonsmodell» som er blitt godt kjent blant lærere i Skandinavia, også brukt i friluftslivundervisningen.

Oppsummerer vi første periode, ser vi at friluftslivet som ideal, som innebar en tett kobling til natur- og miljøvennlighet, ble formet, fikk stort gjennomslag og ble institusjonalisert gjennom politikk, forvaltning, frivillige organisasjoner og skole. Det var selvfølgelig et mangfold av uttrykk i friluftslivet, men idéen om et natur- og miljøvennlig friluftsliv var utbredt. Til begrepet «natur- og miljøvennlig» lå det å legge igjen få spor i terrenget, et minimum av tilrettelegging samt utelukkning av motorisert ferdsel.

Friluftslivet 1987-2007

Perioden preges av et mangfold av friluftslivsaktiviteter og tanker om bærekraftig friluftsliv. Året 1987 var året FNs kommisjon for Miljø og Utvikling (UNCED) kom ut med



rapporten Vår Felles Framtid, som internasjonalt satte «bærekraftig utvikling» på dagsordenen. Den definerte «bærekraftig utvikling» som «en samfunnsutvikling som imøtekommer dagens forbruksbehov uten å forringe mulighetene for kommende generasjoner til å få dekket sine». Tre bærekraftsmål: 1) bekjempelse av fattigdom, 2) ta vare på miljøet og 3) økonomisk vekst. Senere har FN (2000) utvidet bærekraftsmålene til 17 mål, og er tydelig på at de må sees i sammenheng med hverandre.

Endringer i samfunnet på slutten av 1980-tallet frembrakte også endringer i måten friluftslivet ble utøvet



Foto: Per Ingvar Haukeland

på. Spesielt to utviklinger kan fremheves. Den ene er velstandsutviklingen. Denne hadde foregått i Norge fra tidlig på 70-tallet, når inntektene fra olje og gass økte, noe som økte betalingsevnen hos ivrige forbrukere. Folk hadde nå mer penger til å reise langt for å drive friluftsliv og å kjøpe seg dyrt utstyr. Samtidig er slutten av 1980-tallet kjent som den postmoderne vendingen i samfunnet der mange er lei de moderne masse mønstrengene. Odden (2006) har vist at friluftslivet ble mer mangfoldig og spesialisert i perioden og at det var en sterk vekst i ungdommens deltakelse i nye former for friluftsliv. Det foregikk en form for individualisering, der folk tok et oppgjør med de store fortellinger og kollektive bevegelser. Idealet kunne være «backpackeren», nå på friluftslivsområdet. Individualisering gav seg utslag i at det dannet seg små grupper som sub-kulturer med et friluftsliv som var definert i forhold til det andre holder på med. Dette kunne være drevet av et mangfold av motiver, som adrenalin, flowfølelse, sosial anerkjennelse og tilhørighet, som fikk spesielt utslag på slutten av 1990-tallet, samtidig med en heftig markedsføring, kommodifisering og kommersialisering av naturen. Et eksempel er folkehøgskolene som tidligere var opptatt av dannelse og idealer, men som nå også konkurrerte om å være mest mulig attraktiv for potensielle søkere. De reklamerte med de ene mer spektakulære opplevelsene og reisene enn de andre. Selv om praksisen endret seg i løpet av perioden, stod den institusjonaliserte idéen om friluftsliv som natur- og miljøvennlig fortsatt sterkt.

Samtidig ble oppfatningen av hva friluftsliv kunne lede til av natur- og miljøvernengasjement utvidet i løpet av perioden. Turistforeningen hevdet at; «Naturopplevelsen kan derfor være nøkkelen til den holdningsendring og det erkjennesssprang som ideen om en «bærekraftig

utvikling» innebærer» (DNT årbok 1991, s.167 Miljøverndirektoratet sa det slik; «Det miljøvennlige friluftslivet med minimum tilrettelegging og ressursbruk er meir enn nokon annan aktivitet berekraftig slik vi forstår omgrepet. Friluftsliv blir derfor ein inngangsportale til forståinga av naturvern, miljøvern og berekraft» (Miljøverndepartementet 2000, s. 17). Ikke bare skulle friluftsliv lede til naturvernengasjement, det skulle også lede til forståelse for bærekraftig utvikling. At en friluftslivsutøver skulle ønske å verne eget turområde fra utbygging eller forurensing er nærliggende. Men er det like enkelt å hevde at friluftslivsutøveren også skal rette seg etter målene for bærekraftig utvikling? Denne utvidede koblingen later til å være tatt for gitt. Friluftslivsorganisasjonene fortsatte sitt engasjement for natur- og miljøvern og DNT uttalte at de skulle arbeide for et mer bærekraftig friluftsliv.

Oppsummert, denne perioden kan beskrives som en tiltakende forbruker-kultur innen friluftslivet. Friluftslivet hadde kanskje aldri vært så bærekraftig som idealet tilsa, men i denne perioden økte avstanden mellom ideal og praksis. Istedenfor å i tilstrekkelig grad utfordre koblingen mellom friluftsliv, natur- og miljøvern, ble denne ukritisk utvidet til å innebære bærekraftig utvikling. På slutten av perioden lå Nordmenn på verdensstoppen i kjøp av friluftslivsutstyr, og i reising for å nå eksotiske naturopplevelser. For noen synes dette idealet om natur- og miljøvennlig ferdsele å være fraværende, underlegen andre idealer, som «frit flow». Idéen om at friluftslivet er natur- og miljøvennlig ble sett bort fra eller tatt for gitt. Få stilte grunnleggende kritiske spørsmål om samsvaret mellom ideal og virkelighet, men dette skulle forandre seg i 2007.

Friluftslivet 2007-i dag

Perioden kjennetegnes med en overgang fra «frit flow» til bærekraftsparadokset. Året 2007 ble et spesielt år. Al Gore, som hadde reist verden rundt med sitt foredrag: An Inconvenient Truth, og International Panel of Climate Change (IPCC), som jevnlig kommer ut med rapporter om forverring av klimakrisen, fikk Nobels fredspris dette året. Vestlandsforskning kom så ut med en rapport om nordmenns fritidsbruk, der de for første gang stempler friluftslivet som en «miljøverstring». De pekte på at friluftslivet er det tredje verste en kan drive med om en er interessert i å hindre klimakrisen, etter turer til familie og venner og feriereiser. De regnet på «klimaavtrykket», sett i forhold til energiforbruk, og det var to ting som gjorde at friluftsliv hadde blitt en miljøverstring: 1) all reising i forbindelse med utøvelsen av friluftsliv og 2) dyrt og energikrevende utstyr brukt i utøvelsen. Dette er blitt beskrevet som bærekraftparadokset i friluftslivet (Aall, 2015; Haukeland, 2019; Horgen & Tangen, 2019). Paradokset kan eksemplifiseres ved at en reiser langt for å oppleve de siste isbreer, og dermed bidrar med CO2 utslipp som bidrar til at de forsvinner. Eller ved at friluftslivsutøvere er en del av en forbrukskultur av utstyr, som bidrar til økt press på natur and klima. Det er litt som om virkeligheten har slått inn, og bærekraftsutfordringene for alvor har kommet innover friluftslivmiljøene. Utfordringene er flere, en studie ved USN av surfere viste at mange opplever at de er natur- og miljøbevisste, men at det foregår en kognitiv, sosial og kulturell dissonans mellom hva de står for og hva de gjør, både enkeltvis og som gruppe.

Oppsummert, fokuset på natur- og miljøvern har vært lenge fremme i friluftslivmiljøene, men det var første gang at friluftslivet selv ble stemplet som «miljøverstring». Oppfatningen av friluftsliv som noe naturvennlig i seg selv, og oppfatningen av friluftsliv som et effektivt virkemiddel for å fremme natur- og miljøvernengasjement ble kraftig utfordret. Aktørene responderte på ulikt vis, både med forsvar, legitimering og innrømmelser. For å imøtekomme kritikken fra forskerne, dreier det seg primært om: 1) å redusere reisingen og 2) å redusere forbruk av utstyr. Noen er pessimistiske til at dette vil skje (Tangen & Horgen, 2019), mens andre er mer optimistiske (Haukeland, 2019). Flere aktører, som DNT Ung, enkelte Folkehøgskoler, USN og andre friluftslivutdanninger, er blitt mer bevisst på det å bruke nærnaturen og forenkle utstyr, men dissonansen er fortsatt stor. Det som er tilfelle er at noe kan være lokalt naturvennlig, men globalt klimafiendtlig. Vi må utvikle en større bevissthet rundt, ikke bare den lokale, men også de globale sammenhengene som knyttes til friluftslivsutøvelsen. Her har vi som arbeider med friluftsliv et stort ansvar. Vi må jobbe for at de institusjonene vi er en del av fremmer friluftsliv, som ikke bare følger prinsippet om å være lokalt naturvennlig, men som også følger prinsippet om å være globalt klimavennlig.

Cleng Andersen Eikje, universitetslektor i friluftslivsfag, USN Bø, cleng.a.eikje@usn.no

Per Ingvar Haukeland, førsteamanuensis i friluftslivsfag, USN Bø, per.i.haukeland@usn.no

Litteratur

Bjørndal & Lieberg (1975) Innføring i økopedagogikk. Rapport nr. 10 fra Miljølæreprosjektet. Oslo: Pedagogisk Forskningsinstitutt.

Dahle (1994). Nature. The true home of culture. Oslo: NIH.

DNT årbøker 1962-1991. Hentet fra: <https://www.nb.no/search?mediatype=tidsskrift&title=%22Den%20Norske%20turistforenings%20C3%A5rbok%22>

Finansdepartementet (1972) Spesialanalyse 6 Friluftsliv (vedlegg til Meld. St. 71 1972—73. Langtidsprogrammet 1974—1977.) Oslo: Finansdepartementet.

Faarlund (2015) Friluftsliv. En dannelsesreise. Ljå Forlag.

Haukeland (2019, 06.06.2019) Norge burde være et foregangsland for et bærekraftig friluftsliv, men det er vi ikke – ennå. Drammens Tidene. Hentet fra: <https://www.dt.no/meninger/sport/helse/norge-burde-vare-et-foregangsland-for-et-barekraftig-friluftsliv-men-det-er-vi-ikke-enna/o/5-57-1156854>

Hille, Aall, & Klepp (2007). Miljøbelastninger fra norsk fritidsforbruk. En kartlegging (Vol. 1/07, VF-rapport). Sogndal: Vestlandsforskning.

Horgen & Tangen (2019, 30.06.2019) Jakten etter seier i idretten og «unike» opplevelser i friluftslivet er uforenelig med bærekraft. Forskerens.no. Hentet fra: <https://forskerens.no/helse-kronikk-meninger/jakten-etter-seier-i-idretten-og-unike-opplevelser-i-friluftslivet-er-uforenelig-med-baerekraft/1354560>

Leirhaug, Haukeland & Faarlund (2019) Friluftslivsveiledning som verdidannende læring i møte med fri natur. I: Hallandvik & Høyem. Friluftslivspedagogikk. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Miljøverndepartementet (2000) Friluftsliv. Ein veg til høgare livskvalitet (Meld. St. 39 2000-2001) Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-39-2000-2001-/id194963/sec1>

Miljøverndepartementet (1986) Om friluftsliv. (Meld. St. 40 1986-1987). Oslo: Miljøverndepartementet.

Miljøverndepartementet (1980) Vern av norsk natur. (Meld. St. 68 1980-1981). Oslo: Miljøverndepartementet.

Norsk speidermuseum (2019) Speiderloven. Hentet fra: https://leksikon.speidermuseet.no/wiki/Speiderloven#Dagens_speiderlov_og_bruk

Odden (2008) Hva Skjer Med Norsk Friluftsliv? En Studie Av Utviklingstrekk I Norsk Friluftsliv 1970-2004. Doktorgradsavhandling. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Pilgrimsvandring, bæredygtighed og det senmoderne

Af Simon Jeppesen, lektor i friluftsliv på Universitetet i Sørøst-Norge

Er pilgrimsvandring ved at blive et middel til at tackle livet i det senmoderne samfund? Og er pilgrimsvandring et bud på en relativt ny og bæredygtig aktivitet i friluftslivet?

Foto: Simon Jeppesen

Indledning

At tage på en lang vandretur på europæiske pilgrimsruter har vundet stor popularitet i de sidste par årtier og specielt i løbet af de sidste 10 år. De mere populære pilgrimsruter i Europa tiltrækker i dag hundredtusindvis af vandrere (Borjas, 2017). Den samme tendens kan ses på pilgrimsruterne i Norge, hvor antallet af vandrere øges år for år (Arroz, 2017). I denne artikel vil jeg reflektere over pilgrimsvandring, friluftsliv og bæredygtighed i det senmoderne samfund. Jeg vil forsøge at give en forklaring på, hvorfor pilgrimsvandring er blevet populært, og hvorfor pilgrimsvandring muligvis er en reaktion mod nogle af de samfundskriser, vi står overfor i den vestlige verden i dag. I tillæg vil jeg argumentere for, at pilgrimsvandring kan betragtes som en (potentielt) bæredygtig friluftslivsaktivitet.

Et kort historisk tilbageblik

Pilgrimsvandring i Skandinavien startede omtrent samtidig med indførelsen af kristendommen. I år 1030 omkom den første kristne konge i Norge, Olav Haraldsson, i det berømte slag ved Stiklestad nord for Trondheim. Liget af kongen blev bragt til Trondheim et år efter hans død. Der blev bygget en kirke over hans grav, og Olav blev kåret som helgen og blev herefter kendt som Sankt Olav. Hermed var Sankt Olavs-kulten født, og pilgrimme begyndte at ankomme til Trondheim fra fjerne egne af Europa. I en periode på ca. 500 år vandrede pilgrimme på pilgrimsruter i Danmark, Sverige og Norge. De fleste var på vej nordpå til katedralen Nidaros i Trondheim, og fra år 1391 også til Vadstena i Sverige eller sydpå på vej til Peterskirken i Rom eller Katedralen i Santiago. Pilgrimsvandring som fænomen fik et brat stop i Skandinavien efter Reformationen i 1536-37, hvor kong Christian III brød med katolicismen og indførte den nye protestantiske doktrin inspireret af Martin Luther og Lutheranismen. Pilgrimsvandring blev herefter ulovlig og straffet. I en periode på mere end 400 år forsvandt pilgrimsvandring som fænomen i den lutheranske del af Europa. Men de gamle pilgrimsruter, f.eks. Hærvejen gennem Jylland blev fortsat benyttet af lokalbefolkningen og handelsrejsende (Langslet & Ødegård, 2011).

Genetablering af pilgrimsruter

I Danmark blev der i løbet af 1970'erne taget initiativ til genetablering af dele af den gamle pilgrimsrute i Jylland. I 2005 blev foreningen "Herberger langs Hærvejen" stiftet, og i dag findes der en række enkle overnatningsmuligheder for vandrere på Hærvejen. I Norge blev den første genetablerede pilgrimsrute åbnet i 1997, og herefter fulgte en række andre ruter, baseret på middelalderens pilgrimsruter. I dag findes der over 2000 km mærket

'pilgrimsrute' i Norge (Øian 2019). I Sverige blev der genetableret pilgrimsruter nogenlunde samtidigt som i Norge. I tillæg findes der pilgrimscentre, der skal fremme pilgrimsvandring både Danmark, Norge og Sverige.

Friluftsliv og bæredygtighed

Der er en ubehagelig sandhed, som alle vi, der beskæftiger os med friluftsliv, bør forholde os til. Denne ubehagelige sandhed kaldes også for 'friluftspadokset'. På trods af mange velmente ord om naturbevarelse, bæredygtighed og det gode liv med enkle midler – så er friluftslivet som helhed blevet en knap så grøn del af forbrugerkulturen. Flere rapporter og forskningsprojekter fra Norge har kigget på forbrug og miljøbelastning relateret til norsk friluftsliv. Det er i høj grad anskaffelse af specialiseret udstyr, mængden af udstyr, rejser, samt biltransport til og fra friluftslivsaktiviteter, der udgør størstedelen af miljøbelastningen (Aall et al, 2011;



Foto: Simon Jeppesen

Hille et al, 2007; Ingulfsvann, 2013). Blandt friluftslivfolk i Norge er der en udbredt holdning om, at friluftsliv i sig selv er miljøvenlig (Høyem, 2008). Friluftslivet har længe været fritaget for kritik i miljødebatten. Det ændrede sig i 2007, da den norske Vestlandsforskning kom med sin rapport om miljøbelastningen fra nordmænds fritidsaktiviteter (Hille et al, 2007). Hvis vi ønsker et reelt bæredygtigt samfund, så må både industri, storsamfund og enkeltindivider udvise en miljøvenlig adfærd, heriblandt friluftslivfolk (Høyem, 2008). Jeg har ikke kunnet finde nogle komparative studier på forbrug og friluftsliv mellem de Skandinaviske lande, men jeg antager, at situationen ikke er så forskellig i Sverige og Danmark, og at der derfor er en stor overførbarehed af hovedkonklusionerne fra forskning gjort på miljøbelastningen fra norsk friluftsliv. Temaet er ømtåleligt, fordi friluftslivfolk i Skandinavien gerne ser sig selv som "grønne" naturskædere. Men en klog person har



Foto: Simon Jeppesen

sagt: "Man kan ikke løse et problem, hvis eksistens man ikke vil anerkende". Så vi, der er aktive i friluftslivet og ønsker at passe på naturen, bør anerkende, diskutere og handle i forhold til denne problematik – dagens friluftsliv er ikke bæredygtigt!

Den problematiske senmodernitet

Der bliver brugt mange termer om den tid, vi lever i. Her vil jeg vælge Anthony Giddens begreb senmodernitet. Et kendetegn ved senmoderniteten er den hastighed, samfundet ændres med, med traditionelle institutioners tab af autoritet over individet. I senmoderniteten må individet kontinuerligt konstruere sin egen identitet, og tage aktive valg i forhold til værdier og livsstil. Dette refleksive identitetsprojekt er krævende for individet. Nogle utilsigtede konsekvenser af senmoderniteten er, at mange mennesker oplever et tab af identitetsfølelse, og mange oplever ikke at slå til i hverdagen (Giddens, 1991). Med de hurtige samfundsændringer følger også en række nye livsstilssygdomme som f.eks. depression, udbændthed, angst og fysisk inaktivitet (Rosa, 2019).

Den tyske sociolog Hartmut Rosa skriver i sin bog «Resonance» om vækst og acceleration som kendetegn hos de industrialiserede kapitalistiske samfund. Alting går hurtigere og hurtigere, og vi har svært ved at følge med. Individuelt lever vi mere overfladisk og isoleret end tidligere, og vi risikerer at miste følelsen af tilhørighed og eksistentiel dybde i vores liv. Undersøgelser gjort i den vestlige verden siden 2. Verdenskrig viser, at accelerationen i samfundet ikke har gjort os nævneværdigt lykkeligere eller mere tilfredse (Rosa, 2019). Ifølge Rosa bør kvaliteten af et menneskeliv ikke måles i tilgangen til materielle resurser, antallet af muligheder eller sublim øjeblikke, men

snarere i følelsen af resonans med verden (Rosa, 2019). Resonans er en dyb langvarig følelse af samhørighed med omgivelserne. Rosa beskriver, hvordan mange af dagens forbrugsorienterede oplevelser bærer præg af horisontale (overfladiske) oplevelser, og at der for mange er en mangel på vertikale (dybe) oplevelser. Ifølge Rosa er dagens store kriser en konsekvens af desynkroniseringer, f.eks. at samfundet udvikler sig hurtigere, end den menneskelige psyke kan tilpasse sig, og at naturen ikke længere kan levere den mængde resurser, samfundet kræver. Hvis vi skal løse miljøkrisen, den psykologiske krise (depression, udbændthed osv.), den demokratiske krise (f.eks. øget social ulighed, politisk ekstremisme og fremmedgørelse), så må vi både som individer og samfund søge mod en resynkronisering - med os selv, hinanden og naturen (Rosa, 2019).

Inden for de sidste årtier har vi set en række trends, der kan tolkes som forsøg på at reparere den menneskelige desynkronisering, f.eks. hele slow bevægelsen bestående af eksempelvis yoga, meditation, diverse typer naturretreats, mindfulness, digital detox og øget opslutning omkring friluftslivet. Det er efterhånden veletableret kundskab, at naturophold har en generel positiv effekt på menneskers sociale, fysiske og mentale sundhed (Mygind et al, 2018). Dette kommer nok ikke som nogen stor overraskelse for mange, der selv er aktive i friluftslivet. Mange friluftsfolk har nok også oplevet, ved bålet, i kajakken, i soveposen en følelse af dyb samhørighed og resonans med hinanden og naturen.

Den senmoderne pilgrim

Den svenske præst Hans-Erik Lindström beskrev i sin bog "Pilgrimsliv – håndbog for vandringsfolk" syv nøgleord,

der er centrale for den moderne pilgrim. Nøgleordene er: frihed, enkelhed, langsomhed, stilhed, bekymringsløshed, fællesskab og spiritualitet (Lindström, 2007). Selv om Lindström er præst, fremstår beskrivelsen af de syv nøgleord i hans bog ikke som noget specifikt religiøst, men snarere som noget almenmenneskeligt, som nok de fleste med en interesse i at tænke over tilværelsen kan tilslutte sig. En interessant ting ved Lindströms syv nøgleord er ligheden med Hartmut Rosas beskrivelse af vertikale oplevelser og hvordan, man som individ kan genfinde resonans og samhørighed med verden. Kernen hos både Lindström og Rosa handler om forenkling af hverdagen, at lade ting tage mere tid, og at indgå i færre men dybere fællesskaber, og at lære at sætte pris på fravær af støj og distraktion. Således kan pilgrimsvandring som fænomen ses, som endnu en modreaktion på senmodernitetens acceleration, desynkronisering og mangel på følelsen af resonans i eget liv.

Pilgrimsvandring har sin oprindelse i religion og havde som udgangspunkt et stærkt fokus på tanken om Gud og det guddommelige. I vores mere sekulære tid er det blevet til en noget mildere invitation. En invitation til at kigge indad i sit eget liv, egne værdier og egen identitet (Jensen, 2019). Et mål med en pilgrimsvandring er også en grad af personlig transformation, og brug af indsigt og klarhed ind i eget hverdagsliv (Lindström, 2007). Igennem den personlige transformation har pilgrimsvandringen potentiale til at ændre kursen i et menneskes liv og at skabe et grundlag for et liv med mere klarhed om egne værdier og at give en stærkere identitetsfølelse.

Enkelhed er centralt i pilgrimsvandringen, både i forhold til mad, overnatning og udstyr. Pilgrimsvandring kræver i udgangspunktet ikke mere udstyr end de fleste allerede har tilgang til – vandresko, en rygsæk, sovepose, praktisk beklædning og regntøj. Hvis transporten til og fra vandringen i tillæg foregår med offentlig transport, må pilgrimsvandring siges at være et bud på en form for friluftsliv, der har potentiale til at være miljøvenlig. Det største potentiale, jeg ser i forhold til pilgrimsvandring og bæredygtighed, ligger dog efter at pilgrimsvandringen er overstået. Vandringens selv-refleksion og oplevelsen af resonans med verden kan sætte sig spor i pilgrimmens hverdagsliv.

Pilgrimsvandring i dag

Blandt forskere diskuteres det, hvad forskellen er mellem en pilgrim og en turist. Spørgsmålet er, om der er nogen klar forskel, men der er nok snarere tale om et spektrum. Den moderne, ofte urbane, oplevelsesorienterede turist/pilgrim søger typisk autentiske oplevelser og tid til at tænke. Motiverne er mange og dækker over et spektrum

fra det sekulære til det religiøse (Jensen, 2019). Forskning blandt vandrere på pilgrimsruter i Norge indikerer, at den gennemsnitlige pilgrim ikke er specielt religiøst orienteret, men i højere grad er fokuseret på at opleve fred og ro, bruge kroppen, naturoplevelser og have tid til at tænke (Øian, 2019; Løver, 2008; Jensen, 2019).

Turner & Turner (1978) skriver i deres klassiske værk om pilgrimsvandringens rituelle aspekter. De deler pilgrimsvandring ind i tre faser: 1. Separation: Vandringen



Foto: Simon Jeppesen

begynder og pilgrimmen forlader sit hverdagsliv. 2. Liminal: Vandringen bringer pilgrimmen ind i et mentalt åbent landskab, hvor gamle værdier bliver mere usikre og flydende og kan revideres og udskiftes. Under vandringen udvikles et potentiale for en dyb forandring i værdier og prioriteter. Pilgrimmen oplever, at kendte hierarkier nedbrydes, og der udvikles et stærkt fællesskab med andre pilgrimme. Denne stærke følelse af fællesskab kaldes for "Communitas". Det liminale stadie kaldes også for antistruktur på grund af det delvise fravær af samfundets normale sociale strukturer og normer. 3. Hjemkomst: Pilgrimmen kommer hjem og skal finde sin plads i samfundet igen, men med en transformeret personlighed (Turner & Turner, 1978). Jeg tror, at mange friluftsfolk, der har været på en længere tur (et par uger), kan genkende elementer fra disse tre stadier.

Nyere internationale studier på pilgrimsvandring viser, at begrebet communitas måske er forsimplet i forhold til pilgrimsvandring i dag. Nutidens pilgrimme er ikke så homogene som de pilgrimme, Turner & Turner skrev om. Et stort forskningsprojekt fra 2010 (udgivet fra 2012) udført af religionssociologer ved Universiteterne i Trier og Mainz afslører en mere kompliceret virkelighed. Projektet indsamlede både kvalitative og kvantitative data fra mere end 1000 respondenter. Her afsløres en kompleks blanding af motiver blandt pilgrimme på pilgrimsruten Santiago de Compostela. Undersøgelsen inddeler pilgrimmene i fem hovedgrupper baseret på motiver (Jensen, 2019):



Foto: Simon Jeppesen

1. Den spirituelle pilgrim: Dette er klart største gruppe blandt respondenterne. De søger efter indsigt og mening, tid til refleksion og autentiske oplevelser. De ønsker en forandring i hverdagslivet. Denne gruppe passer godt til Turner & Turners opdeling i pilgrimvandringens tre faser. Denne gruppe er hovedsagelig sekulær men rummer et bredt spektrum af spirituelle værdier og motiver.

2. Den religiøse pilgrim: Vandringen er en del af en religiøs overbevisning. Der er ikke noget stort ønske om forandring, men snarere et ønske om at dykke dybere ned i sin tro og at styrke sin religiøse forankring. Mødet med kirke og præster har en stærk betydning. Denne gruppe er til en vis grad nutidens version af middelalderens pilgrim.

3. Den vandre-orienterede pilgrim: Hovedmotivet er knyttet til fysisk aktivitet og oplevelse af fysisk mestring og udholdenhed. Spiritualitet og religiøsitet har mindre betydning.

4. Eventyr- og oplevelsespilgrimmen: For denne gruppe er oplevelse, fællesskab, eventyr og autentiske oplevelser de vigtigste motiver.

5. Den kultur- og landskabsorienterede pilgrim:

Denne gruppe ønsker gode oplevelser. Ofte er det en familie på tur. Det stærkeste motiv er typisk at opleve landskab, historie, lokal mad og kultur. Komfortniveauet er ofte højt med biltransport af bagage og komfortabel overnatning. Denne gruppe vil af mange opfattes som turister (Jensen, 2019).

Denne oversigt over pilgrimsrejsende viser, at ordet pilgrim i dag dækker over et væld af forskellige motiver, og der er mange tolkninger af, hvad ordet betyder. Fra Norge findes et treårigt kvantitativt forskningsprojekt, udført i perioden 2014-2016 af Norsk institutt for naturforskning (NINA). Projektet blev udført på Gudbrandsdalsleden (en ca. 640 km lang rute mellem Oslo og Trondheim). Projektet indsamlede svar fra 276 respondenter. Svarene viser, at pilgrimmene i gennemsnit vandrer i 25 døgn, og 93% vandrer alene eller kun få sammen, og 7% vandrer i større organiserede grupper. De vigtigste motiver for vandringen blev noteret på en skala fra 1 (ikke vigtig) til 7 (meget vigtig). Her er motiverne, rangeret efter vigtighed: 1. Søge fred og ro (5,8); 2. Brug kroppen i naturen (5,5); 3. At rejse langsomt (5,3); 4.

Naturoplevelse (5,2); 5. Det indre jeg – spiritualitet (4,7); 6. At møde det/de lokale (4,2); 7. det religiøse jeg (3,8); 8. Opleve vandrefællesskab (3,7); 9. At være alene og i fred (3,7) (Vistad & Øian, 2018). At dømme ud fra pilgrimenes rangering af motiver tilhører de fleste nok kategorierne "den spirituelle pilgrim" og "den vandre-orienterede pilgrim".

(Pilgrims)vandring i medierne

Medierne har ofte promoveret (pilgrims)vandring, og TV-vært og radiopersonlighed Mikael Bertelsen bør nævnes i denne sammenhæng. I 2010 blev programmet "Bertelsen på Caminoen" sendt på TV, og i 2017 blev "Bertelsen på Shikoku 88" sendt på TV. Begge programmer fik store seertal i Danmark og har også været vist på TV i Norge. I tillæg har en række bogudgivelser fra både Norge, Sverige og Danmark omtalt vandring som noget positivt og meningsfuldt. Eksponeringen i medier og bøger har sandsynligvis været med til at skabe en øget interesse for vandring generelt samt det at vandre som pilgrim. Det er interessant, at Mikael Bertelsens programmer fik så store seertal. Hvad var det, der trak de mange seere til for at se en mand gå en lang tur – måske en form for længsel hos mange seere?

Konklusion

De skandinaviske pilgrimsruter har en rig historie, der strækker sig helt tilbage til Kristendommens indførelse for ca. 1000 år siden. Middelalderens pilgrimme gik altovervejende med stærke religiøse motiver. Mange tusinde pilgrimme har gennem tiden vandret nord- eller sydpå, og megen drama har udspillet sig på pilgrimsruter i Skandinavien igennem ca. 500 år frem til reformationen i 1536-37. I dag er pilgrimsvandring ved at blive genopfundet og redefineret i Skandinavien. Antallet af pilgrimme i norden er fortsat lavt sammenlignet med de populære pilgrimsruter i Frankrig, Spanien og Italien. De stærke religiøse motiver er byttet ud med en lang række andre motiver hos vandrerne. Nogle af de store udfordringer i dagens vestlige samfund er de sociale lidelser: Depression, udbrændthed, stress og inaktivitet. Genopfindelsen af pilgrimsvandring og invitationen til selv-refleksion kan måske være et middel til at imødegå nogle af de utilsigtede konsekvenser af at leve i et samfund i hurtig forandring. Det virker sandsynligt, at pilgrimsvandring i Skandinavien vil tiltrække flere aktører i fremtiden. Hidtil er der ikke forsket meget i pilgrimsvandring i Skandinavien. Det bliver interessant at se flere projekter, der ser på udviklingen i antallet af aktører, samt hvilken effekt vandringen har på individers fysiske og mentale helb.

Pilgrimsvandring har, som med meget andet friluftsliv, potentiale til at være bæredygtig. Det kommer dog helt an på, hvordan den praktiseres. Hvor langt og hvordan man rejser til startpunkt og fra slutpunkt. Vandringen i sig selv kræver ikke mange resurser, men skal man f.eks. vandre ruten Shikoku 88 i Japan, er miljøregnskabet nok ikke så godt. Er man bosat i Skandinavien og skal på pilgrimsvandring i Europa og tager offentlig transport, så ser miljøregnskabet nok noget bedre ud. Selve udstyret til en pilgrimsvandring har de fleste nok tilgang til allerede.

Litteratur

Ingulfsvann, A. S. (2013). Verdiforskyvning i friluftslivet i lys av økologisk økonomi. Nord Universitetet

Aall C., Klepp, I. G., Engeset, A. B., Skuland, S. E. & Støa, E. (2011). Leisure and sustainable development in Norway: part of the solution and the problem, *Leisure Studies*, 30:4, 453-476

Arroz, J. H. (2017). Nidaros Pilegrimsgård – Statistikk 2017. Retrieved from http://pilegrimsgarden.pilegrimsleden.no/uploads/documents/Nidaros_Pilegrimsg%C3%A5rd_statistikk_2017.pdf

Borjas, F. (2017). The Camino makes history by receiving its pilgrim 300,000. Hentet fra: <https://vivecamino.com/en/the-camino-de-santiago-receives-its-300000-pilgrims-overcoming-a-historic-barrier-no-471/>

Giddens, A. (1991) *Modernity and Self-Identity*. Cambridge: Polity Press

Hartmut, R. (2019). *Resonance – A sociology of our relation to the world*. Cambridge: Polity Press

Hille, J., Aall, C., Klepp, I. G. (2007). Miljøbelastninger fra norsk fritidsforbruk – en kartlegging. Vestlandsforskning

Høyem, J. (2008). Miljøvenligt friluftsliv. *Tidsskrift for Samfunnsforskning*, 49:4, 629-639

Ingulfsvann, A. S. (2013). Verdiforskyvning i friluftslivet i lys av økologisk økonomi. Nord Universitetet

Jensen, R. (2019). *Pilegrim – Længsel, vandring, tenkning – før og nå*. Oslo: Novus Forlag

Langslet, L. R. & Ødegård, K. (2011). *Olav den hellige – spor etter helgenkongen*. Forlaget Press.

Løver, L. L. (2008). Turist eller pilegrim? En undersøkelse av nåtidens pilegrimsfenomen. Trondheim, NTNU

Lindström H. E. (2007). *Pilegrimsliv – en håndbok for vandrere*. Verbum

Mygind, L., Hartmeyer, R., Kjeldsted, E., Mygind, E., & Bentsen, P. (2018). Viden om friluftslivs effekter på sundhed – resultater fra en systematisk forskningsoversigt. Hentet fra Friluftsrådets hjemmeside: [Friluftsradet.dk/publikationer](http://friluftsradet.dk/publikationer).

Turner, V. & Turner, E. (1978). *Image and pilgrimage in Christian culture: Anthropological perspectives*. New York: Columbia University Press.

Vistad, O. I. & Øian, H. (2018). «Kven er det som går og går, og kvifor går dei?». I *Pilegrim i dag*, hefte 2, 8-11 Trondheim

Øian, H. (2019). Pilgrim routes as contested spaces in Norway. *Tourism Geographies*, DOI: 10.1080/14616688.2018.1522511

Bæredygtighed i (friluftsliv)livet

Jesper Bidstrup arbejder som lærer, og underviser bl.a. i friluftsliv. Jesper er uddannet friluftslivsleder fra Paul Petersens Idrætsinstitut og har arbejdet som kajakinstruktør og stået i friluftsboutik. Jesper fungerer også som bestyrelsesmedlem i Qajaq. Både til dagligt og i friluftslivet efterstræber Jesper en bæredygtig livsstil og han er konstant opsøgende og nysgerrig på nye bæredygtige tiltag.

Af Jesper Bidstrup

Hvordan ser bæredygtighed ud? Praktiseres det når det er belejligt, eller er det muligt at gøre til en kontinuerlig del af ens daglige virke; og hvordan kan det tænkes ind i friluftslivets evige ønske - og fortælling - om optimering i forhold til vægt, materialer og funktionalitet? Jeg forestiller mig at mange i dagens Danmark - friluftsmenneske eller ej - på den ene eller anden måde forsøger at have en bæredygtig indstilling til deres daglige forbrug. Min forestilling er muligvis en smule "blåøjet", men jeg har dog en oplevelse af, at mange godt ved, at det giver mening at være bevidst omkring deres forbrugsvaner. For at hjælpe dig og mig godt på vej, har kommune, stat, miljøorganisationer, netværk samt andre røster rundt omkring i verden gjort deres for at informere, nudge, overbevise og plædere for en mere bevidst livsstil. Det store spørgsmål, som jeg ser det, er ikke om denne hjælp bidrager til en mere bæredygtig levevis, men om vi går den rigtige vej?

"Jeg er en rollemodel?"

"Naturen skal bruges på en bæredygtig måde, og for at passe på naturen skal vi værne om miljøet".

Disse ord kan man finde på Friluftsrådets hjemmeside, og ordene skal ses i sammenhæng med Friluftsrådets store indsats på skoleområdet, kaldet "Grønt Flag - Grønt Skole"

Som lærer og underviser i en kommune med hav og skov tæt på, ser jeg min rolle som formidler som meget betydningsfuld. Hvis vi "rutinerede" friluftsmennesker ønsker at friluftslivet - og de tanker der umiddelbart følger med - skal overleve, så er det uhyre vigtigt, at ungdommen

såvel som barndommen bliver båret i de rigtige retninger - retninger som bidrager med en bevidsthed, der kan være forenelig med en mere bæredygtig måde at leve på. Det er ikke en opgave uden udfordringer! Hvis børn og unge er vant til at blive serviceret af voksne i deres hverdag, så bliver jeg hurtigt til én af dem. Og det er fra det lille stykke plastik der blæser væk til oprydningen af trangia og bålgrøder.

Der er i dag flere og flere brugere af den danske natur - alt lige fra gåturen i Dyrehaven, til familier og grupper af unge i de mange shelters, der efterhånden findes rundt omkring i landet. Og heldigvis for det!

På Friluftsrådets hjemmeside kan man således læse, at der i 2018 blev booket 177.000 overnatninger i det fri, og at overnatninger er steget med 68% de seneste fem år.

Det er en skøn udvikling, der finder sted, men det er også vigtigt at huske på de udfordringer, der følger med. Kigger man på folks adfærd og ageren i byen, så vil den samme indstilling ude i naturen, meget hurtigt have en negativ indflydelse på miljøet. Se blot på cigaretskoderne - de ligger overalt! Inde i byen bliver vores affald så fint fjernet, det er noget helt andet ude i naturen. Øldåser, der bliver smidt i det høje græs, de omtalte skodder og selvfølgelig det altid omdiskuterede affald - plastik. Når jeg ser de unge i min arbejds hverdag, så ser jeg et meget stort forbrug af de selvsamme varer - med undtagelse af øldåserne.

Og hvis du ikke har bevidstheden i din hverdag, så er den sandsynligvis heller ikke med dig, når du er på tur i naturen.

“Bæredygtighed på friluftsturen”

I takt med at min friluftserfaring udfoldede sig, opstod et ønske om at minimere det udstyr, jeg tog med. Fra den store fiberpose i den spæde opstart, til den lækre og noget dyrere dunpose, som også kun vejede en tredjedel af den forrige og fyldte noget mindre. Når man optimerer, så følger der også noget man muligvis skal skille sig af med. Og hvordan er det så, vi skiller os af med det “gamle”? Jeg har mødt flere mennesker som hvert år skal have det nye, og som så sælger ud af det gamle. Muligheden for at købe noget godt, lettere brugt, udstyr, kommer rigtig mange til gode, og samtidig genererer det også en større og større købskultur - apropos fortællingen om optimering. Flere friluftsbutikker er begyndt at stille beholdere op, hvori man kan aflevere sit brugte grej. Det bliver så sendt videre, og det der kan bliver genbrugt. Jeg har selv erfaring med at stå i butik, og jeg har set hvor meget folk smider ud. Når en kunde kom for at købe nye sko, jakke eller rygsæk, så blev vi ofte spurgt, om vi ikke ville smide det gamle ud. Alt fra et ødelagt taskespænde, en

jakke med ødelagt lynlås, til sko der var slidt helt ned.

Det frustrerede mig at smide dette grej ud, som ofte stadig var anvendeligt, så jeg undersøgte muligheden for at donere det væk, og i et par år afleverede vi en ganske god mængde til “Mændenes Hjem” på Vesterbro i København.

Der er mange steder, der tager imod donationer, hvis man kigger sig omkring. I begyndelsen af friluftsstudiet var jeg ofte i genbrugsbutikkerne, og mere end én gang, kunne jeg gå derfra med nogle gode stykker uld under armen.

Noget andet jeg hurtigt blev bevidst om, var forbruget der fulgte med maden. En uges vandring på fjeldet; fryseposer med havregryn, og hvis man ønskede at optimere sin dobbeltportion frysetørret aftensmad, så delte man den i to fryseposer og spædede dem op med kartoffelpulver eller nudler. Og dertil kom snackposen samt hvad frokosten nu engang var pakket ind i.

Med tiden fandt jeg nogle løsninger, der virkede for mig.

Her følger nogle, jeg har haft stor glæde af:

1. Forbered en ret eller to hjemmefra, frys den ned og lad den tø op undervejs mod fjeldet. Beholdere der medbringes kan bruges til rester samt sankede bær og urter.
2. Havregryn i en beholder - en skål til at spise af.
3. Snack-beholder - ikke pose.
4. Brug siv, græs eller mos til opvasken, og efterlad de billige svampe derhjemme.
5. Kaffe er uundværligt, og det skal gerne være nymalet.

Jeg har en lille kaffemølle, som optager meget lidt plads. Friluftsmennesker har om nogen altid haft et bæredygtigt

syn på naturen og brugen af denne, og med de mange nye brugere, den danske natur har fået, så har friluftsmennesket fået en noget anderledes betydning - fra drengeflokken som triller ud til shelteret med trækvoggen fuld af bajere, til børnefødselsdagen i den nærliggende skov, og den mere eller mindre selvvalgte hjemløse - så ser friluftsmennesket i dag anderledes ud. Dermed følger også det, der bliver slæbt med ud i naturen og desværre også det, der bliver ladet tilbage når vi forlader den igen.

Referencer

<https://friluftsradaet.dk/om-friluftsradaet/blog-om-friluftsliv/fremtidens-friluftsliv-er-baeredygtigt>

<https://www.friluftsradaet.dk/arbejder-vi/baeredygtighed-under-visningen>



Bliv medlem

Som medlem af Dansk Friluftsliv kommer du i kontakt med et stort netværk af vejledere og formidlere indenfor dansk natur og friluftsliv. Derudover modtager du to-tre gange årligt foreningens blad, Dansk Friluftsliv.

Du er naturligvis også velkommen til foreningens årsmøde og seminarer.

Du bliver medlem af foreningen ved at sende en mail til mail@danskfriluftsliv.dk med følgende oplysninger:

- Email-adresse
- Dit navn
- Din institution (hvis du skal have et institutionsmedlemsskab)
- Postadresse
- Telefonnummer

Kontingent

Almindeligt medlemsskab: 300 kr. årligt

Institutionsmedlemsskab: 600 kr. årligt

Ved institutionsmedlemskab får man tilsendt 2 blade af hver udgivelse.



ISSN
0909-0614

Dansk Friluftsliv - forum for
natur- og friluftsliv

